

Premisele oferite de începutul acestei stagiuni sînt îmbucurătoare pentru că arată aici existența unei conduceri înzestrate, care asigură un climat artistic prielnic creșterii teatrului. Dacă trupa de la Galați va continua ascendent munca, de la nivelul pe care l-a atins la începutul acestei stagiuni, ea va putea oferi și altor scene exemplul unui drum deschis, o fertilă experiență artistică. Dinamismul procesului muncii și rezultatele ei, dinamism direct proporțional cu ritmul vertiginos de dezvoltare a orașului Galați, oferă perspectiva unui progres cert.

Valeria Ducea

■■■ CLUJ-SATU MARE

„ȘTAFETA NEVĂZUTĂ“ de Paul Everac

Pasiunea regizorului Harag György pentru conflicte și subiecte contemporane, preferința sa mărturisită pentru dramaturgia eroismului cotidian și a unor trăsături etice și-au găsit un mod fericit de manifestare pe terenul piesei lui Paul Everac — *Ștafeta nevăzută*. Alături de *Moartea unui artist* de Horia Lovinescu, piesa lui Everac conferă prestigiu repertoriului Teatrului Maghiar din Cluj și dovedește discernămint și simț de răspundere în prețuirea dramaturgiei originale. Acest spectacol* cucerește publicul prin câteva calități esențiale — cu deosebire autenticitatea atmosferei și veridicitatea tipologică.

Ideile piesei, metaforic exprimate în titlu — *Ștafeta nevăzută* —, se materializează în scenă prin amănunte de atmosferă și trăsături de caracter minuțios descrise și ordonate într-o imagine spectaculară unitară. Regia nu a neglijat nici o scenă aparent aridă, nu a trecut cu ușurătate peste ședințe sau discuții cotidiene de producție. Fiecare moment s-a integrat riguros în compunerea de ansamblu a mediului și în definirea individualităților preocupate de problemele majore ale conflictului, iar precizia detaliilor slujește reliefării datelor acestui conflict.

Spectacolul este axat pe linia frământărilor specifice unui colectiv muncitoresc, angrenat cu toate forțele sale în bătălia unei superioare tehnizări și dobîndirii unor trăsături specifice conștiinței socialiste, și mai puțin în jurul drumului eroului — Anghel Dobrian — spre afirmarea unui principiu fundamental al eticii socialiste.

Cadrul acțiunii se desenează din capul locului cu multă plasticitate. Ne dăm seama de la prima deschidere de cortină că Elena Tatu (Bisztrai Mária) și inginerul Giurcă (Pásztor János) suferă, adînc loviți de nedreptatea învinuirilor aduse fostului director Velcescu; că funcționarii Chirileanu (Schaaser Richárd) și Pătulea (Kozma Lajos) sînt oportuniști și caută în mod grosolan să lingusească noua conducere; că tînărul inginer Sorescu (Dehel Gábor), nou venit, e complet în afara problemelor colectivului; că instructorul de partid Boboc (Vadász Zoltán) vorbește ca din carte, fără să aprofundeze o situație reală...

* Regia: Harag György. Scenografia: Cs. Erdős Tibor. Costume: Halay Hajnal. Distribuția: László Gerő (Anghel Dobrian), Bereczky Júlia (Margareta Dobrian), Bisztrai Mária (Elena Tatu), Pásztor János (Anton Giurcă), Dehel Gábor și Tulogdy Béla (Mircea Sorescu), Imrédi Géza (Romulus Iliescu), Vadász Zoltán (Constantin Boboc), Márton János (Vasili Săvoiu), Senkálzky Endre (Dumitru Iacob), Szabó Lajos (Spiridon Sturzu), Schaaser Richárd (Onoriu Chirileanu), Kozma Lajos (Teodor Pătulea), András Márton (Ieronim Orzea), Barkó György (Nicolae Irimia), Szentes Ferenc (Emil Adiaconesei), Ille Ferenc (Petre Stogu), Nagy Réka (Dochița Nedelea), Toducz Gyula (Gheorghe Pleșa), Angi Béla (Marin Veniamin), Benze Ferenc (Ion Stoica), Lázár Erzsébet (Secretara).

Finalul actului II al spectacolului de pe scena Teatrului Maghiar din Cluj

Împrumutînd ceva din limbajul cinematografic, spectacolul e lucrat într-un montaj nervos, cu secvențe scurte și trepidante. Mai ales în prima parte, momentele se succed într-un ritm accelerat. Ciocnirile succesive ale lui Anghel Dobrian cu colaboratorii lui Velcescu sînt violente și dure. Discuția cu bătrînul muncitor Orzea (Andrási Márton) se desfășoară la o temperatură ridicată. Apoi intră Giurcă, și tensiunea crește și mai mult, ajungînd parcă la limită. Regizorul a dat caracterelor, în text numai schițate, relief și culoare, împlinindu-le pînă la adevărate portrete-miniaturi. Giurcă într-adevăr o iubește pe Elena Tatu și discuția lor din laborator e umbrită de tristețea și nefericirea omului silit să se despartă de femeia iubită. Inginerul Sorescu într-adevăr pare îndrăgostit de Dochîța Nedelea, și în scena „felicităților“ se bucură în primul rînd de prezența ei. Spectacolul cucerește și printr-un umor robust, care izvorăște adesea din cele mai neașteptate situații. Secretara lui Dobrian (Lázár Erzsébet) e comic inspăimîntată de evenimintele la care assiste și plînge în hohote, și de frica concedierii, dar și în intenția feminină de a-l înduioșa pe noul director; în timpul discuției încordate dintre Giurcă și Elena Tatu, în laborator, o colegă îi urmărește cu o privire lacom indiscretă, gata să culeagă o nouă „bîrfă“...

Gradația intensității dramatice e supravegheată cu rigoarea reprezentăției clasice. Pînă la scena premierilor și felicitărilor, spectacolul are ritmul arătat — alert, nervos. Cînd Dobrian are într-o străfulgerare revelația adevăratei „vino-vății“ a lui Velcescu și descoperă eforturile, pasiunea, munca încordată depusă de celălalt purtător al ștafetei, strălucirea Margaretei Dobrian (Bereczky Júlia) pălește brusc, Elena Tatu are primul zîmbet de mulțumire și drama începe să se cristalizeze pe linii subterane adînci, adoptînd o cadență gravă, un ton reflexiv.

Toate personajele piesei sînt caracterizate cu aceeași grijă pentru detaliu, pentru relevarea datelor semnificative, pentru varietatea tipologică. Dar, indiferent de realizările actricești, mai mult sau mai puțin valoroase, se resimte în scenă munca intensă pentru obținerea omogenității stilistice și a tonalității unitare a spectacolului.

László Gerő i-a imprimat personajului lui Anghel Dobrian fermitate, intranșigentă morală, dinamism și o violență temperamentală spectaculoasă, mai ales în prima parte a spectacolului. O creație actricească remarcabilă aparține lui

Márton János, în rolul secretarului de partid Săvoiu. Iradiind un farmec deosebit, relevînd o structură morală alcătuită din înțelegere, noblețe și umanitate nelipsită de umor, actorul face sesizabil, în interpretare, procesul de gîndire al personajului și izbuteste să învîluie cu subtilitate și ironie generoasă toate faptele și hotărîrile acestuia.

Un factor important în realizarea autenticității imaginii scenice îl deține scenografia. Decorul semnat de Erdős Tibor are eleganță și suplețe, e conceput în linii moderne, austere dar luminoase, și oferă multiple posibilități desfășurării rapide a momentelor. O notă aparte trebuie să fie acordată costumelor (Halay Hajnal), care se impun prin *concepție* în caracterizarea socială, tipologică și psihologică a fiecărui personaj. Spectacol de echipă omogen, demonstrînd muncă și seriozitate profesională, grijă pentru acuratețea imaginii scenice, *Ștafeta nevăzută* a devenit, pe scena acestui teatru, o imagine vie și plină de farmec a unui colectiv muncitoresc angrenat într-un conflict adînc cu inerția vechiului, cu indiferența ucigătoare.

* * *

Mai puțin omogen în interpretarea actricească, chiar cu unele naivități regișorale, spectacolul Teatrului Maghiar din Satu-Mare* emoționează totuși profund spectatorii.

Apare pe această scenă un erou, încleștat într-un puternic conflict de conștiință, un erou al zilelor noastre, și, din această perspectivă, piesa devine o dramă a lucidității și încrederii. Csiky András, interpretul lui Anghel Dobrian, descoperă, într-un chip personal și tulburător, resorturile lăuntrice care determină structura calitativ nouă a conștiinței și sentimentelor eroului. Regizorul spectacolului, Kovács Ferenc, n-a urmărit aici, cu egală preocupare și interes, întregul compoziției dramatice, spre armonia unui spectacol, și nici nu s-a preo-

* Regia : Kovács Ferenc. Scenografia : Paulovics László. Distribuția : Csiky András (Anghel Dobrian), Elekes Emma (Margareta Dobrian), Nyiredi Piroska (Elena Tatu), P. Miklós István (Anton Giurcă), Kisfallussy Bálint (Mircea Sorescu), Nádai István (Romulus Iliescu), Diószeghy Iván (Constantin Boboc), Acs Alajos (Vasile Săvoiu), Köllő Béla (Dumitru Iacob), Vándor András (Spiridon Sturzu), Korcsmáros Jenő (Onoriu Zamfir), Török József (Teodor Pătulea), Török István (Ieronim Orzea), Boér Ferenc (Nicolae Irimia), Kocsis Antal (Emil Adiaconesei), Cseresnyés Gyula (Petre Stogu), Soós Angela (Dochița Nedelea), Kömives Balázs (Gheorghe Pleșa), Nagy Iza (Minodora Teică), Vajda András (Marin Veniamin), Tompa Attila (Ion Stoica), Tarnói Emília (Secretara).

Elekes Emma (Eta), Csiky András (Dobrian) și Vándor András (Sturzu) în spectacolul Teatrului din Satu-Mare

cupat în chip deosebit de personajele secundare. Dar a centrat dezbateră scenică pe evoluția lui Anghel Dobrian și a crizei cunoașterii trăite de el, acordînd piesei dimensiunile unei drame autentice. Drama irumpe însă abia în actul III, în scena din parc dintre Dobrian și soția sa, de acolo conflictul crescînd spre o neașteptată culminație. În primele scene, Csiky András ni l-a arătat pe Dobrian cu o rețineră premeditată, creînd falsa aparență a unui ins închis, puțin sec, puțin rigid, dar cu desăvîrșire drept și profund convins de necesitatea schimbării atmosferei, a stării de lucruri, chiar a oamenilor care au lucrat cu directorul Velcescu. Acest Dobrian rezolvă scurt, operativ, problemele, nu are răbdare să discute amănunte de viață cu bătrînul Orzea, de pildă (excellent interpretat de Török István), e de neclintit în părerea pe care și-a format-o despre Giurcă (Miklós István), e iritat de împotrivirea surdă a Elenei Tatu (Nyiredi Pirooska), se bucură sincer și copilăros că poate demonstra priceperea și calitățile sale, transformînd totul radical și acționînd rapid — de pildă numirea lui Sorescu (Kisfalussy Bálint) în locul lui Giurcă. Dar, treptat, în convingerile acestui Dobrian se strecoară fisura unei bănuieli, care se întinde, se adîncește, pînă ce el ajunge la înțelegerea fulgurantă a adevărului despre omul și comunismul Velcescu.

În discuția cu chimista Tatu, Csiky András presimte, sesizează pentru prima oară că în împotrivirea ei se manifestă dîrzenia unui caracter leal, intransigent. Demnitatea, fermitatea chimistei îl derutează, și acest Dobrian sigur de sine începe să se îndoiască. Momentul este tratat cu deosebită subtilitate de către actor, pregătindu-se trecerea spre marea izbucnire din actul III.

În familia Dobrian, între cei doi soți, se desenează un conflict violent, mai pasionant decît orice conflict de dragoste, gelozie, fidelitate etc. din multe piese ale trecutului și prezentului. La acest conflict bazat pe relații morale, de anticipație etică am spune, deci la acest conflict *conjugal*, declansat de ipotezele vinovăției sau nevinovăției lui Velcescu, interpretării participă cu o intensitate dramatică egală, realizînd cu măiestrie un mare moment dramatic. Csiky joacă sobru. Omul reținut, expeditiv, laconic se dezlîntuie într-un monolog patetic, vibrînd pînă la lacrimi. El exprimă mînia pentru orbirea lui de pînă atunci, rușinea de a fi participat la jignirea lui Velcescu, repulsia pentru comoditate și lingușiri și, cu pumnii strînși și glasul strangulat de emoție, aproape imploră, se bate pentru sprijinul și ajutorul pe care i l-ar putea da Margareta, tovarăsa lui de viață. Transformarea Margaretei se petrece în fața spectatorilor, Elekes Emma realizînd o fascinantă traictorie morală, o adevărată „operație pe viu“, săvîrșită sub imperiul forței morale copleșitoare a lui Anghel Dobrian. La început închisă, ostilă „nebuției“ de a se bate pentru reabilitarea „altuia“, îngrijorată de soarta lui imediată, de viitorul poziției lor sociale, ea se rușinează treptat de meschinăria acestei poziții și realizează valoarea etică reală a omului de lîngă ea. Elekes Emma începe să plîngă, și nu știm dacă de durere sau de fericire, de rușine sau de mîndrie; plînsul tăcut, amestecînd zîmbetul cu lacrimile, anunță învierea ei sufletească.

Pentru realizarea acestor exemplare momente dramatice, spectacolul de pe scena din Satu-Mare merită pe drept aplauzele entuziaste ale publicului, deși regizorul Kovács Ferenc a folosit adesea elemente de prisos (de pildă, comentariul muzical, ce subliniază destul de stîngaci momentele-cheie și răsucirile dramatice), într-o scenografie (L. Paulovics) interesantă ca linie, dar împovărată cu explicitări plastice ostentative.

Noile versiuni scenice ale piesei lui Everac aduc, fiecare într-un mod propriu și original, viziunea spectaculară bogată și substanțială a unei piese de certă valoare prin adîncimea problemei dezbătute și sondarea universului moral al contemporanilor noștri.